

เอกสารประกอบเวทีเสวนาวนเกษตรยางพารา
ณ ห้องประชุม 260 คณะทรัพยากรธรรมชาติ ม.สงขลานครินทร์
วันที่ ๑๓ มกราคม ๒๕๕๘
ทางออกนโยบายการพัฒนาการปลูกยางที่ยั่งยืน
ผศ. ดร. ปราโมทย์ แก้ววงศ์ศรี
คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่
E-mail pramoth.k@psu.ac.th

ความสำคัญ

ยางพาราเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศไทย ผลิตส่งออกเป็นอันดับหนึ่งของโลกมาตั้งแต่ปี ๒๕๓๔ เป็นต้นมา ข้อมูล ๓ ปีย้อนหลังจาก พศ. ๒๕๕๔ , ๒๕๕๕ และ ๒๕๕๖ ประเทศไทยมีพื้นที่ยาง ๑๘.๑๐, ๒๑.๙๖ และ ๒๒.๑๘ ล้านไร่ ส่งผลผลิตออกทำรายได้ให้ประเทศปีละประมาณ ๖ แสนล้านบาท มีผู้เกี่ยวข้องอยู่ในระบบประมาณ ๑๐ ล้านคน ในจำนวนนี้ประกอบด้วยเกษตรกรชาวสวนยาง ผู้ประกอบการแรงงาน และเจ้าหน้าที่บุคลากรภาครัฐ ช่วงปี ๒๕๕๗ ที่ผ่านมายางราคายางตกต่ำมาก และผลจากการปลูกยางก็มีแนวโน้มว่าทำให้เกิดความเสี่ยงหลายด้าน ทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งจำเป็นต้องหาแนวทางแก้ไขร่วมกัน ทั้งนี้เพื่อช่วยให้เกิดความยั่งยืนต่อ สิ่งแวดล้อม ประชาชน และประเทศชาติต่อไป

ปัญหาผลกระทบปัจจุบัน

ยางพารารายได้เข้าประเทศได้มาก แต่ผลจากการใช้ที่ดินเพื่อทำสวนยางพาราเชิงเดี่ยวอย่างเข้มข้นได้ทำให้เกิดความเสียหายในหลายด้านด้วย ดังยกตัวอย่าง เช่น เกิดความเสียหายต่อระบบนิเวศ จากการปรับแต่งพื้นที่และถมห้วยหนองคลองบึง และจากการทำสวนยางบนพื้นที่ความลาดชันเกินกว่าที่กฎหมายกำหนด เป็นต้น ปฏิบัติการเหล่านี้ทำให้ระบบนิเวศย่อยและพื้นที่ต้นน้ำน้อยลง เกิดความเสียหายต่อระบบลุ่มน้ำ ซึ่งมีผลต่อเนื่องไปสู่ปัญหาภัยแล้งและน้ำท่วมบ่อยขึ้นมากขึ้น ทั้งนี้เพราะรูปแบบปฏิบัติการทำสวนยางในช่วง ๓๐ ปีที่ผ่านมามีส่วนอยู่ด้วย เพราะได้ทำให้เกิดความเสียหายต่อความหลากหลายทางชีวภาพเนื่องจากวิธีปฏิบัติมีผลบังคับทั้งทางตรงและทางอ้อม ให้จำเป็นต้องมีการจัดพืชประจำถิ่นออกไปจากพื้นที่สวนยาง จึงทำให้ความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่ถาวรลดลงเป็นลำดับ ซึ่งความหลากหลายทางชีวภาพนั้นสำคัญยิ่ง เพราะเกี่ยวข้องอยู่กับการช่วยให้เกิดความยั่งยืนในด้านต่างๆได้ การสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพออกไปจากพื้นที่ทำให้เกิดความเสียหายหลายด้าน ดังจะยกตัวอย่าง เช่น ทำให้เกิดความเสียหายต่อความมั่นคงทางด้านอาหาร เมื่อความหลากหลายทางชีวภาพของสิ่งมีชีวิตประจำถิ่นหายไปหรือน้อยลง ทำให้วัตถุดิบที่จะนำมาปรุงแต่งเป็นอาหาร ซึ่งเป็นปัจจัยภายในท้องถิ่นเหลือน้อยหรือมีไม่เพียงพอด้วย จึงต้องซื้อหาพึ่งพาปัจจัยภายนอกเข้ามาแทนที่ และเป็นเหตุชักนำไปสู่ความเสียหาย ไม่พอเพียงเกิดการหลอกลวงวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาของกลุ่มชนตนเอง บริโภคนิยม กินอาหารที่ส่งผลให้เกิดความ

เสียหายต่อสุขภาพโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ สิ่งเหล่านี้จะมีผลชักนำทำให้เกิดความเสียหายต่อความยากจนและคุณภาพชีวิตที่เลวลง ซึ่งตัวอย่างปัญหาต่างๆที่กล่าวมานี้จำเป็นจะต้องร่วมด้วยช่วยกันหาวิธีการแก้ไขให้ดีขึ้น

นับว่าเป็นนิมิตรหมายดีที่จะช่วยให้การทำสวนยางเกิดประโยชน์ได้มากขึ้น เพราะสรรพสิ่งล้วนพันเกี่ยวตามวิสัยทัศน์ของโครงการ อพสธ. ซึ่งสำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง ได้เล็งเห็นความสำคัญในพระราชดำรินี้ด้วยเช่นกัน จึงได้มีนโยบายให้ยกเลิกหนังสือที่ กษ ๒๐๐๒/๑/ว ๔๖ ลงวันที่ ๑๗ ธันวาคม ๒๕๔๔ และกำหนดหลักเกณฑ์วิธีปฏิบัติในการให้สงเคราะห์ปลูกแทนแบบเกษตรผสมผสาน(แบบ ๕) ตามหนังสือที่ กษ ๒๐๐๒/๑/๐๓๐๖ วันที่ ๒๙ ตุลาคม ๒๕๕๗ รายละเอียด ได้คัดลอกมาทั้งหมดเพื่อแสดงให้เห็นดังนี้

๑.การให้การสงเคราะห์แบบผสมผสาน หมายถึง “การให้การสงเคราะห์ปลูกแทนที่มีกิจกรรมทางการเกษตรตั้งแต่ ๒ กิจกรรมขึ้นไป ภายในพื้นที่และช่วงเวลาเดียวกัน ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้จะสนับสนุนเกื้อกูลซึ่งกันและกันอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีการผสมผสานระหว่างกิจกรรมดังนี้ พืช+พืช พืช+ปศุสัตว์ พืช+ประมง และพืช+ปศุสัตว์+ประมง โดยมียางพันธุ์ดี หรือไม้ยืนต้นที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจเป็นพืชหลัก”

๒.หลักเกณฑ์ในการให้พิจารณาให้การสงเคราะห์ปลูกแทนแบบเกษตรผสมผสาน

๒.๑ การสำรวจจริงวัด อนุญาตให้ไม่ต้องตัดเนื้อที่ที่รณสวนยางเดิมมีไม้ป่า ไม้หวงห้าม หรือไม้ยืนต้นอื่นที่ผู้รับการสงเคราะห์ไม่ประสงค์ที่จะโค่นออก

๒.๒ การปลูกแทนแบบเกษตรผสมผสาน สามารถปลูกแทนด้วยยางพันธุ์ดี หรือไม้ยืนต้นเป็นพืชร่วม รวมทั้งการทำปศุสัตว์และการประมง โดยมียางพันธุ์ดีหรือไม้ยืนต้นเป็นพืชหลักและพืชรอง รวมกันแล้วไม่ต่ำกว่า ๒ ชนิด ปลูกเต็มเนื้อที่ที่ได้รับอนุมัติให้การสงเคราะห์ ทั้งนี้ ถ้าปลูกยางพันธุ์ดีเป็นพืชหลักต้องมีจำนวนต้นยางไม่น้อยกว่า ๔๐ ต้นต่อไร่ และมีระยะปลูกสม่ำเสมอ

๒.๓ กรณีที่ผู้รับการสงเคราะห์ต้องการมีแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร อนุญาตให้ไม่ต้องตัดเนื้อที่แหล่งน้ำได้ไม่เกิน ๕ % ของเนื้อที่ทำจริง

๒.๔ สำหรับกิจกรรมที่จำเป็นต้องสร้างโรงเรือนทางการเกษตร จะต้องไม่มีผลกระทบต่อการเจริญเติบโตและจำนวนต้นของพืชหลัก

๒.๕ ให้จัดวงงานเกษตรผสมผสาน ทั้งค่าแรง ค่าวัสดุ และค่าพันธุ์ ตามความจำเป็น และสอดคล้องกับกิจกรรมที่จะดำเนินการ โดยพิจารณาเทียบเคียงหรือให้ใช้อัตราการจ่ายสงเคราะห์ปลูกแทนแบบ ๑ ในกรณียางพันธุ์ดีเป็นพืชหลัก หรือแบบ ๓ ในกรณีไม้ยืนต้นเป็นพืชหลัก เพื่อบันทึกในระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ(ระบบ AFR) แทนก็ได้

๒.๖ กรณีผู้รับการสงเคราะห์ปลูกแทนแบบ ๑, ๒ และ ๓ มีความประสงค์ขอเปลี่ยนแปลงการปลูกแทนมาเป็นแบบ ๕ และได้รับเงินหรือวัสดุสงเคราะห์ไปแล้วบางส่วน ให้นำเงินที่จ่ายไปแล้วในแบบเดิมมาหักออกจากยอดเงินสงเคราะห์แบบ ๕ เหลือจากนั้นให้นำมาจัดวงงานใหม่ทั้งหมดรวมทั้งในกรณีกลับกัน

๒.๗ การนำเงินสงเคราะห์มาจัดวงงาน ตามข้อ ๒.๕ และ ๒.๖ ถ้ามียางพันธุ์ดีเป็นพืชหลัก ต้องจัดให้ได้ระยะเวลาในการให้สงเคราะห์ ๗ ปี และถ้ามีไม้ยืนต้นเป็นพืชหลัก ต้องจัดให้ได้ระยะเวลาในการให้สงเคราะห์ ๔ ปี กรณีเมื่อจัดวงงานแล้วเงินไม่พอ ให้ผู้รับการสงเคราะห์ออกเงินสมทบ

๒.๘ ยกเว้นกรณีผู้รับการสงเคราะห์ปลูกแทนแบบ ๔ ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงการปลูกแทนเป็นแบบ ๕ ได้ รวมทั้งในกรณีกลับกัน

๓. ขั้นตอนการพิจารณาอนุมัติให้การสงเคราะห์ปลูกแทนแบบเกษตรผสมผสาน

๓.๑ ให้ระบุข้อความ “เกษตรผสมผสาน(แบบ ๕)” เพิ่มเติมให้ชัดเจนในบริเวณด้านบนของแบบคำขอรับการส่งเสริมเพื่อการปลูกแทน (ส.ก.ย.๑) และแบบรายงานการสำรวจตรวจสอบเพื่อการปลูกแทน (ส.ก.ย.๒)

๓.๒ ให้ระบุเพิ่มเติมในแบบ ส.ก.ย.๒ ข้อ ๙ หัวข้อ การอนุมัติเพื่อการปลูกแทน ความว่า “เกษตรผสมผสาน โดยมียางพันธุ์ดีเป็นพืชหลัก” หรือ “เกษตรผสมผสาน โดยมีไม้ยืนต้นเป็นพืชหลัก” อย่างใดอย่างหนึ่งให้ชัดเจน เพื่อใช้เป็นข้อมูลบันทึกในระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ (ระบบ AFR)

๓.๓ ร่วมกับผู้รับการส่งเสริมจัดทำแผนผังฟาร์ม โดยระบุชนิดพืช จำนวนต้น ระยะปลูก และกิจกรรมต่างๆ ภายในสวนส่งเสริม รวมทั้งรายละเอียดการจัดวางตามหลักเกณฑ์ข้อ ๒.๕ และ ๒.๖ แล้วแต่กรณี แนบมาพร้อมกับแบบ ส.ก.ย.๒ นำเสนอ หผ.ปฏิบัติการ เพื่อพิจารณาและนำเสนอ ผอ.สกย.จ./ห.สยก.อ./ห.ศปจ. เพื่ออนุมัติให้การส่งเสริม

๓.๔ กรณีกำหนดให้ไม้ยืนต้นชนิดที่อยู่นอกเหนือจากที่สำนักงานกำหนดเป็นพืชหลัก ต้องเสนอ ผอ.สกย. พิจารณาอนุมัติให้การส่งเสริม

๔. การรายงานผลการให้การส่งเสริม

๔.๑ ให้ใช้รายงานการตรวจสอบสวนส่งเสริมในหนังสือประจำตัวผู้ได้รับการส่งเสริมปลูกแทน งวดที่ ๑ , ๒ และงวดที่พ้นส่งเสริม และรายงานการตรวจสอบระบบกลุ่มงวดปกติ งวดที่ ๓ ถึงงวดก่อนพ้นส่งเสริม

๔.๒ การรายงานในหนังสือประจำตัวผู้ได้รับการส่งเสริมปลูกแทน ให้รายงานดังนี้

๔.๒.๑ กรณียางพันธุ์ดีเป็นพืชหลักให้รายงานจำนวนต้น และขนาดเฉลี่ยของจำนวนต้น ๗๐ % เช่นขึ้นไป มีขนาด/ทรงพุ่ม/สูง.....ชั้น/ชม

๔.๒.๒ กรณีไม้ยืนต้นเป็นพืชหลักให้รายงานจำนวนต้น และเปอร์เซ็นต์ความเจริญเติบโต คือ งามดี.....% ไม่งาม.... % ของจำนวนไม้ยืนต้นที่คงเหลือ ณ วันตรวจ (รวม ๑๐๐ %)

๔.๒.๓ กรณีการปลูกพืชคลุม พืชแซม พืชร่วม/พืชรอง และกิจกรรมอื่นๆให้รายงานเพิ่มเติมให้ชัดเจน

๔.๓ การรายงานการตรวจสอบระบบกลุ่ม ให้รายงานจำนวนต้นและความเจริญเติบโตของพืชหลัก(ยางพันธุ์ดี หรือ ไม้ยืนต้น) พืชคลุม พืชแซม พืชร่วม/พืชรอง และกิจกรรมอื่นๆเพิ่มเติมให้ชัดเจน

๕. เกณฑ์การผ่านงวดและการส่งจ่ายเงิน

๕.๑ การผ่านงวด กรณียางพันธุ์ดีเป็นพืชหลัก

๕.๑.๑ จำนวนต้นยาง ๗๐ % ขึ้นไป ของจำนวนต้นยางที่คงเหลือ ณ วันตรวจ ต้องมีขนาดเป็นไปตามมาตรฐานการเจริญเติบโตของการปลูกแทน แบบ ๑

๕.๑.๒ จำนวนต้นยางที่คงเหลือ ณ วันตรวจ ต้องมีไม่น้อยกว่า ๗๐ % ของจำนวนต้นยางที่ปลูก แต่ต้องไม่น้อยกว่าไร่ละ ๔๐ ต้น

๕.๒ การผ่านงวด กรณีไม้ยืนต้นเป็นพืชหลัก

๕.๒.๑ จำนวนไม้ยืนต้น ๗๐ % ขึ้นไป ของจำนวนไม้ยืนต้นที่คงเหลือ ณ วันตรวจ ต้องมีความเจริญเติบโตปานกลาง

๕.๒.๒ จำนวนไม้ยืนต้นที่คงเหลือ ณ วันตรวจ ต้องมีไม่น้อยกว่า ๗๐ % ของจำนวนต้นยางที่ปลูก

๕.๓ การส่งจ่ายเงิน (ค่าแรงและวัสดุ) ให้จ่ายเป็นเงินเข้าบัญชีธนาคารผู้รับการสงเคราะห์
เท่านั้น ตามรายการจัดวงงาน ข้อ ๓.๓

๖. วิธีปฏิบัติทางการเงินและบัญชี

๖.๑ ให้นำจำนวนเงินที่ได้รับอนุมัติทั้งหมด ซึ่งปรากฏอยู่ในบัตรบัญชีรหัส ๒/๕๓ มาจัดวง
งานเกษตรผสมผสาน และปรับปรุงในระบบบัญชีสงเคราะห์รายตัว (ระบบ R) โดยใช้รหัสเหตุผล
๑๑๔ ไม่ต้องจัดทำใบผ่านสมุดรายวัน เนื่องจากจำนวนเงินเพิ่มและเงินลดเท่ากัน

๖.๒ กรณีเปลี่ยนแปลงการปลูกแทนจากแบบ ๑, ๒ และ ๓ เป็นแบบ ๕ รวมทั้งในกรณี
กลับกัน ให้ใช้รหัสเหตุผล ๐๗๑ และจัดวงงานใหม่ทั้งหมด และปรับปรุงในระบบ R โดยใช้รหัส
เหตุผล ๑๑๒ ไม่ต้องจัดทำใบผ่านสมุดรายวัน เนื่องจากจำนวนเงินเพิ่มและเงินลดเท่ากัน

๖.๓ วิธีการคำนวณเงินคงเหลือในกรณีการเปลี่ยนแปลงการปลูกแทน ให้คำนวณจากยอด
จำนวนเงินอนุมัติ หักด้วยยอดเงินจ่าย เป็นยอดเงินคงเหลืออยู่ในรหัส ๒/๕๓ ซึ่งเท่ากับยอดเงิน
คงเหลือของแบบการปลูกแทนเดิม เนื่องจากอัตราการจ่ายสงเคราะห์เท่ากัน ไม่ต้องจัดทำใบผ่านสมุด
รายวัน

๗. การบันทึกข้อมูลในระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ (ระบบ AFR)

๗.๑ การบันทึกข้อมูลในระบบรับคำขอและอนุมัติการสงเคราะห์ (ระบบ A) ให้บันทึกหน้าจอ
ส.ก.ย.๒ ส่วน ค. ข้อ ๙ ให้เลือกแบบปลูกแทน แบบ ๕ (เกษตรผสมผสาน โดยมียางพันธุ์ดีเป็นพืช
หลัก) หรือ แบบ ๕ (เกษตรผสมผสาน โดยมีไม้ยืนต้นเป็นพืชหลัก) ตามข้อ ๓.๒

๗.๒ การบันทึกข้อมูลในระบบตรวจสอบและติดตามสวนสงเคราะห์ (ระบบ F) หลังจาก
อนุมัติจะได้แบบปลูกแทนเกษตรผสมผสานตามระบบ A กรณีอนุมัติเป็นแบบ ๕ (เกษตรผสมผสาน
โดยมียางพันธุ์ดีเป็นพืชหลัก) จะตั้งงวดตรวจสอบตั้งแต่งวดที่ ๑ ถึงงวดที่ ๘ และการบันทึกรายงานการ
ตรวจสอบเหมือนการปลูกแทนด้วยยางพันธุ์ดี (แบบ ๑) และกรณีอนุมัติเป็นแบบ ๕ (เกษตรผสมผสาน
โดยมีไม้ยืนต้นเป็นพืชหลัก) จะตั้งงวดตรวจสอบตั้งแต่งวดที่ ๑ ถึงงวดที่ ๕ และการบันทึกรายงานการ
ตรวจสอบเหมือนการปลูกแทนด้วยไม้ยืนต้นที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ (แบบ ๓) สำหรับการจัดวง
งาน หรือเปลี่ยนแปลงการปลูกแทน ให้ดำเนินการตามปกติเช่นเดียวกันกับแบบปลูกแทนอื่นๆ

๗.๓ การบันทึกข้อมูลในระบบบัญชีสงเคราะห์รายตัว (ระบบ R) หลังจากอนุมัติจะได้แบบ
ปลูกแทนเกษตรผสมผสานตามแบบ A สำหรับการจัดวงงานเกษตรผสมผสาน หรือการจัดวงงาน
ใหม่ทั้งหมด กรณีการเปลี่ยนแปลงการปลูกแทน ให้ดำเนินการตามวิธีปฏิบัติทางการเงินและบัญชี
ตามข้อ ๖.

สรุป

การทำสวนยางในอนาคตมีแนวโน้มว่าจะเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และช่วยเพิ่มความยั่งยืนมากขึ้น
การปรับกลยุทธ์ของ สกย. ในการให้ทุนสงเคราะห์แบบ ๕ จะทำให้ประเทศไทยก้าวล้ำหน้า ในแบบปฏิบัติการ
ปลูกยางพาราที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เพราะอนุรักษ์พืชพรรณประจำถิ่น มีภูมิคุ้มกันทางด้านอาหาร ซึ่งเชื่อ
ว่าประเทศอื่นๆจะต้องมาขอศึกษาดูงานในอนาคต จึงเห็นว่าทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ต้องช่วยกันหา

วิธีดำเนินการให้เห็นเป็นรูปธรรม ค้นหาสิ่งกำหนดคุณค่าต่อรองเชิงเศรษฐกิจ ซึ่งเราคนไทยจะได้รับประโยชน์ร่วมกัน

ข้อเสนอแนะ

แนวทางแก้ปัญหานโยบายพัฒนาการปลูกยางที่ยั่งยืน ต้องมีการประชุมเสวนาแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อหาข้อสรุปแล้วรวบรวมข้อแนวคิดเสนอเป็นนโยบายเพื่อปฏิบัติให้เห็นเป็นรูปธรรม โดยสามารถดำเนินการผ่านทางจังหวัด หรือหน่วยงาน และบุคคลที่เกี่ยวข้อง ให้ส่งต่อไปผลักดัน พรบ.ยางแห่งชาติตามขั้นตอนต่อไป
